

Гуданур

Глестете
им времето

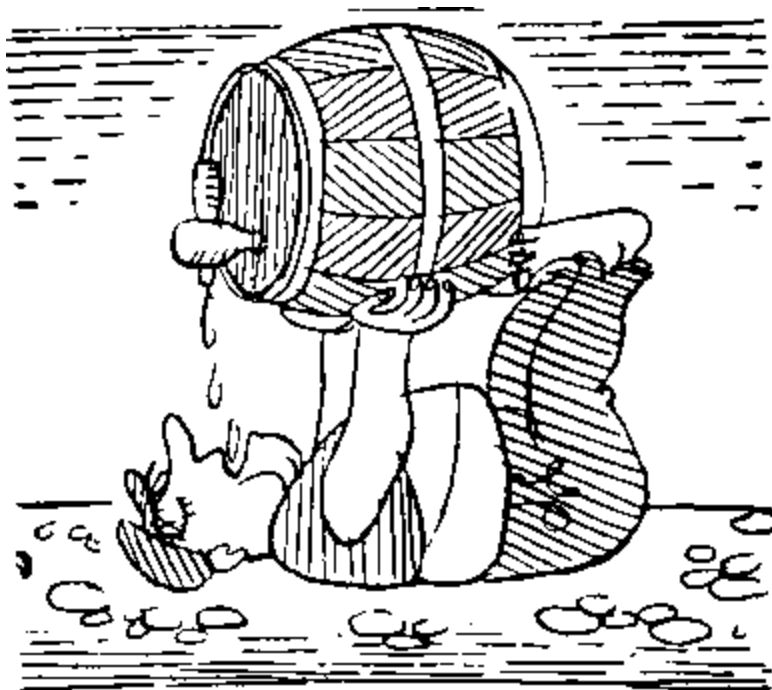

Профиздат

ЧУДОМИР ПЕСТЕТЕ НИ ВРЕМЕТО

chitanka.info

ДРЕБОСЪЧЕТА

— Рекох да си наточа една паница армеена чорба, тя се свършила. Пуснах чешмата да пия вода — не тече, ха недей пи вино, де!

* * *

— Е-е-е... стига вече! Какво е това: „дрън“, „дрън“, „дрън“, „дрън“. Сякаш си протестантската камбана!

* * *

Защо куцаш бе? Какво си се разкривил като регулационния план на града?

* * *

Ако бях чужденец, дошъл в България, и ме запитаха: „Какво ви направи най-голямо впечатление?“, щях да отговоря: Речи, речи, много речи и много дълги речи...

1936

* * *

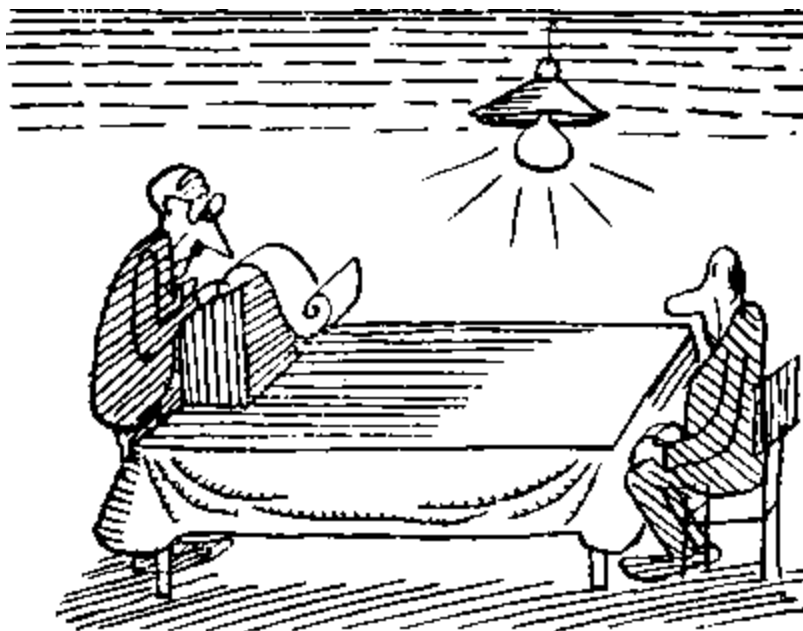
В предизборна треска сме. Шестнадесет кандидати за депутати ще се борят в нашата околия. Между тях има без съмнение солидни и културни люде, но има и такива, които са явно доказателство, че избирателният закон е непълен и с още много недостатъци.

* * *

Или ще речете, че някои от кандидатите ще получат по 10–20 гласа само и понеже ще похарчат по 10–20,000 лв. всяко едно гласче ще има струва по 1 000 левчета. И това го има!

1938

МАСОВА ОРГАНИЗАЦИЯ

Един селски читалищен деятел ми се хвали:

— Ние работим много. Читалището ни напредва. Имаме 300 членове. Вече сме масова организация.

— А събирате ли се — питам, — устройвате ли си организационни събрания?

— Не — казва, — нямаме салон, който да побере толкова души.

— А къде си правите годишното събрание?

— В стаята, която ни служи за читалня.

— И с колко гласа те избраха в настоятелството?

— С 32.

— Е, тогава няма какво да се каже. Вярно е, че сте масова организация, защото може да се съберете всички около една маса.

ХОРОВЕ

Друг пък градски читалищен труженик ми разправя:

— Решихме да образуваме хор при читалището. Гласувахме една тлъста сума, свикахме хористите, нагласихме програма, правилници и работата уж тръгна. Почнаха и спевките. Хористите обаче, кой дошъл, кой не дошъл, повъртят се, поврякат и бързат да излязат.

— Къде бързате така? — ги питам.

— На друга спявка, казват.

— Къде?

— Е, при младежката организация.

— А после?

— После пък на трета спявка — в хора на старешката организация.

— А след това?

— След това ще спим, а утре вечер ще пеем пък в хора на фабриката.

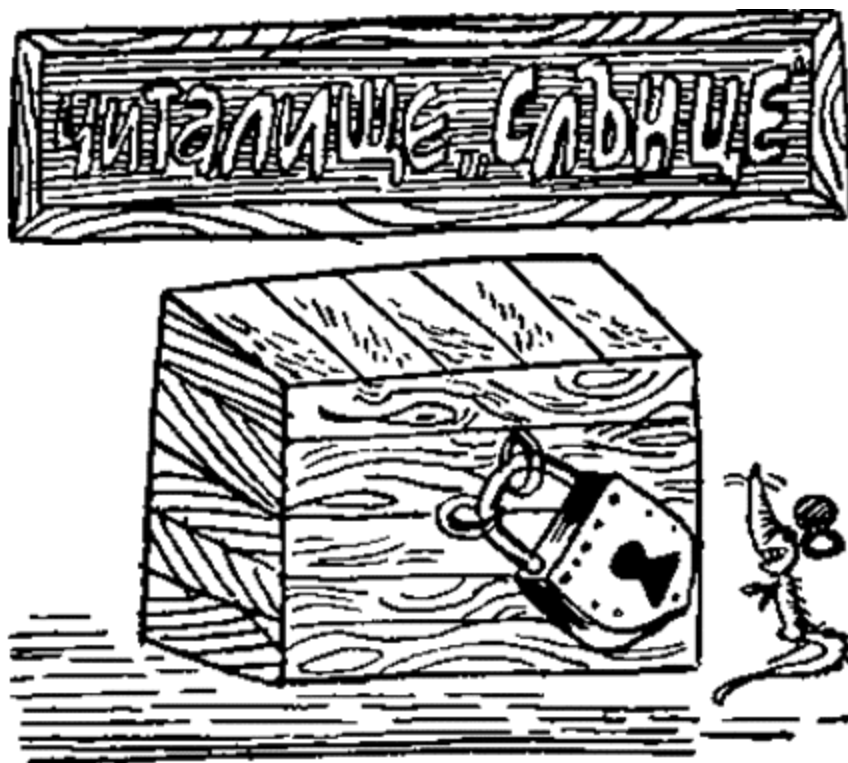
— И колко хорове има, значи, засега?

— Около 5–6.

— И във всичките ли участвувате?

— Почти.

— Добре, добре. Сега ми стана ясно. Разбрах защо в града ни няма нито един хор.

СЛЪНЧЕВО ЗАТЪМНЕНИЕ

В село Х. има читалище, което се нарича „Слънце“. Питам председателя:

— Къде е читалнята?

— Нямаме.

— Къде ви е библиотеката?

— В бръснарницата.

— Шкафче поне имате ли?

— Нямаме. Държим книгите заключени в едно сандъче.

— Да сте давали вечеринки, представления? ...

— Не. Когато си построим помещение.

— А колко сказки изнесохте през годината?

— Сказки ли? Че помня ли? Един път говори народният представител, друг път — агрономът и трети път — околийският организатор, ама тогава дойдоха десетина души.

— Добре, добре. Достатъчно. Сега не остава нищо друго освен да свикаме час по-скоро настоятелството и да вземете веднага решение читалище „Слънце“ да се преименува на заспалище „Слънчево затъмнение“.

ЧЕТЦИ

Българинът обича книгата. Младото поколение чете много, но между ония от тях, които се ползват от читалищните библиотеки, има различни категории. Ето някои от тях:

Четец-книголюбител, който тъй обича книгата, толкова му е свидна, че се страхува да я разреже.

Четец-ревнивец. Той също е силно влюбен в книгата и не се разделя от нея. Взема я от библиотеката и не мисли да я връща.

Бърз четец, който като дойде до някое по-дълго описание, прескача страници, за да стигне по-скоро до диалога.

Четец с темперамент. Той пък, ако не е съгласен с автора, веднага му възразява с мастилен молив върху белите полета отстрани. Ако пък се е възхитил от някоя негова мисъл, подчертава я дебело, а отстрани пише едно „браво“, и то така, че да не може с нищо да се изтрие.

Четец-умна глава. Обикновено той взема наведнъж по пет-шест книги, и то все дебели, та като го срещнат, да рекат: „Интелигентен човек, учена глава!“. След петнайсет дена ги връща обратно непрочетени и взема нови — още по-дебели.

Четец-художник. Ако книгата е илюстрирована, изрисува на всички герои мустаци и бради, а дрехите им нашари с разни цветове.

И най-последно:

Четец-естет. Той пък подгъва страниците, плюнчи си пръстите, когато прелиства и най-обича да чете, кога яде сланина, та по мазните петна да се познава докъде е стигнал.

КАЛЕНДАРИТЕ

Те приличат на щъркелите и лястовиците. Възвестяват пристигането на новата година. Но докато първите идват само от юг и си знаят местата по стрехи и комини, вторите изскачат отвед: из страниците на вестника, из бележници и наръчници, по будки и книжарници. Тика ви го в ръката разсилният от банката, към която сте задължнели, мушкат ви го в джоба в клуба на партията, в осигурителното д-во, изпраца ви го профорганизацията, бойците, инвалидите, Червен кръст; мъкне го съпругата от женското дружество, детето от списанието, което получава, и т.н.

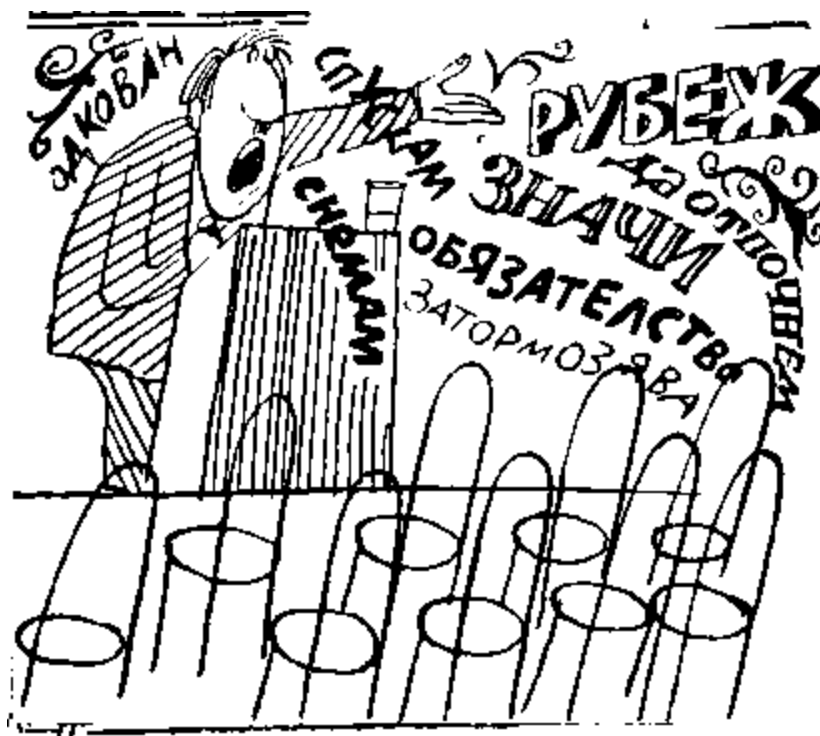
Един за хатър, друг по задължение, трети, че не бива да се откаже, четвърти, че не може да се откаже — купува гражданинът на тая страна, значи, трупa купища календари и нали е давал пари за тях, няма да си избере най-добрия, а ги накове всичките един до друг в стаята си, в дюкяна, кръчмата, канцеларията и др.

Идете в което искате село, паланка или градче, спрете се, разгледайте ги и им се налюбувайте. На един ще видите изобразен гърбом някакъв Квазимодо, който се напъва, но дали за да дигне знамето, или за да държи стълба, който пада, не може да се разбере. До него друг с образа на бригадир или бригадирка, заразени от сънна болест. По-нататък виждате някакъв паяк или октопод, на гърба на когото е изобразен язовир. Още по-нататък вместо републиката се е облещила самата Медуза Горгона. До нея грациозна самарянка, току-що пристигнала от модно ревю, и пр. Не са по-добри и календарите с картини фотомонтажи. Сещаш се какво се е целяло, но не е постигнато най-важното. Не се вижда устремът, вярата, ентусиазмът у творците на нова България.

И като гледаш всички тия художествени недородици, си мислиш:

Ето ги, те стоят така грижливо заковани по стените през цялата година и това са образците по живопис, поднесени на народа ни. Тях само вижда той и от тях получава своето художествено възпитание. Те са, които обработват естетическия му вкус и облагородяват душата му. Това е неговата Третяковска галерия, то е неговият Лувър.

ЗА ЕЗИКА

За родния език е думата и за грижите към него. Разхубавявате го вие там софиянците, разкрасявате го и нали сте по-учени от нас, провинциалистите, слушае ви и ви подражаваме. И ние като вас „спускаме“ плановете и ние се „затормозваме“, кога направим „авария“ и даваме „обязателство“ да не се повтаря, и ние „отчитаме“ грешките си, мъчим се да се справим с „текучеството“ и „снимае“ от служба тези, които са си „размножили“ нуждите дотам, че посягат към държавната каса.

Преди да „отпочнем“ да правим „подметка“ на стърнищата, и ние проверяваме дали е здрав гъонът и пр., и пр. Изобщо стараем се да бъдем добри ваши ученици, да ви догоним и ако е възможно, да ви надминем даже.

Тези езикови красоти ги усвояваме най-вече от вестниците. Учат ни на тях вестникарите. Напоследък един беше употребил „рубежа“

вместо граница. Като забелязах това, рекох си:

„Браво, нашенец, bravo, ти достигна до последната рубежа на разхубавяване на езика!“

Та от тях научихме тия думи, те имат грижа за езика ни. У нас в провинцията пък тази благородна служба изпълняват ораторите по разните събрания.

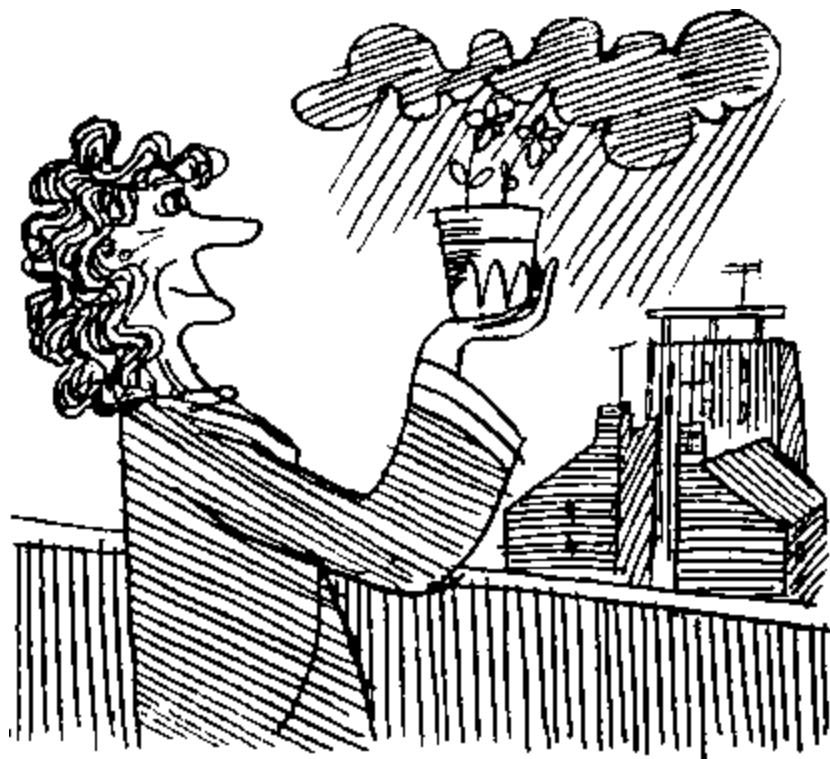
— Другари — ще подхване някой, — ние трябваше отдавна да се събирами, да поговорими и да видим какво ша напраими и ако не можими да решими, да се съгласими и да избиреми комисия, която и т.н.

— Другари и другарки — ще се провикне друг, — един от най-важните сектори, значи, в нашето селско стопанство е, значи, животновъдството. Да задоволяваме, значи, нуждите на широките народни маси с продукти както, значи, и индустрията със суровини. Това, значи, може да стане само със земеделие, значи, и високо продуктивно животновъдство...

Стана дума за животновъдство, та ни дойде на ум за човека. Нали Горки беше казал: „Човек, това звучи гордо!“. В грижите си за езика не забравихме и него — най-висшето творение на природата. Той пък постоянно е „натоварен“ да извърши това и това, понякога е „разтоварен“, а много често „впрегнат“. Не стига това, а е и политически добре „подкован“ например.

Щом е така, защо тогава да не можем да кажем още и: Архиварят А в ситен тръст обикаля канцелариите в министерството. Примадоната Б снощи изцвили прекрасно арията си. Другарят В е добре обезден в своята специалност или най-сетне критикът Г, достатъчно назобен с чужди мисли, изнесе доклад върху задачите на новата литература. Мисля, че няма да е зле така и тогава думата човек ще звучи още по-гордо, а?

АНЕКДОТИ

ШАРЕНА СОЛ

Жената изнесла саксиите на балкона и дума:

— Гледай, гледай, мъжо, как се разхубавиха цветята, като ги окъпа дъждът!

— Да беше останала и ти при тях — обадил се мъжът.

В ХОЛИВУД

— Вие ми напомняте на някого.

— Не е чудно! Аз бях първият ви мъж.

ХУДОЖНИКЪТ

— Това представлява залязване на слънцето.

— Ще залезе, разбира се. Нима ще стои да гледа такъв лош пейзаж...

* * *

— Защо, Пенчо, мериш с ластика Борето в корема?

— Защото играем на Вилхелм Тел, а Борето изяде ябълката...

* * *

— Няма лекарство за раждане или смърт, затова нека се порадваме на промеждутъка.

* * *

Първата и най-лошата от всички измами е самоизмамата.

* * *

Главата на агронома Х. е пълна с изкуствени торове и пак е плешива.

* * *

Най-празният от нашите дни е оня, в който не сме се смели нито веднъж.

* * *

Никоя порядъчна пчела не чака съвет от дървеницата как да събира мед.

* * *

Ако искаш да узнаеш цената на парите, опитай се да вземеш на заем.

* * *

Една лъжа може да обиколи света, докато истината още си връзва обувките.

* * *

Прекалено дългата почивка е ръждясване.

* * *

— О, той беше много щедър! Ядеше бонбони и шарените книжки раздаваше на бедните деца.

* * *

Обичай ближния си, но остави жена му на мира...

* * *

Той повишава гласа си, вместо да засили доводите си.

* * *

Дже и най-скъпият часовник има само 60 минути в час.
Човек, който обича да преяжда, копае своя гроб със зъбите си.

* * *

Дяволът бил баща на лъжата, но забравил да я патентова и затова
сега предприятието му страда от свръхконкуренция.

* * *

Някои мислят, че единственото нещо, което им е нужно, за да
водят дискусия, е устата.

* * *

Той е добър човек за своето място, само че още не е изкопано.

ИЗ СТАРИЯ БЕЛЕЖНИК

На петнадесет крачки точно срещу нашия музей живееше един евреин. Един ден го гледам, че товари багажа си да заминава за Израел. Като ме забеляза, се провикна:

* * *

— Хей, че съм човек и аз брей! Петдесет години живея тук и не ми остана време да дойда и разгледам музея!

— Нищо, нищо — казвам, — пак ще го видиш. Ти сега иди в Израел и след няколко години, като дойдеш на екскурзия, първом него ще посетиш. Музеите — казвам, — не са за местните жители; те са само за екскурзианти.

* * *

Напразно разискваме отляво ли да почне експозицията, или отдясно. Ако я подредите от ляво към дясно, посетителите тръгват от дясно към ляво, и обратно.

* * *

В общите музеи между другото има изложени костюми, шевици, старо оръжие и пр. При посещение на учащи се момичетата се струпват на шевиците, а момчетата — при ножовете и пищовите.

— Ах, тия малчугани, които не само гледат, а кроят хитри планове как да паланджосат някой негоден за нищо пищов!

* * *

В книгите за впечатления обикновено се повтаря един и същи шаблон, като последният го взема буквално от предпоследния. Рядко се срещат оригинални мисли като тази например: Пуситихме мозея на 21 того и устанахми с дълбоко впечатление за големите успехи „на персионала по чистотата“.

МЕЖДУСЕЛСКИ ШЕГИ

Малко е писано у нас за хумора въобще, а още по-малко за хумора на българина. Интересувайки се от този въпрос, през различни времена съм записвал в бележника си мисли и изказвания върху хумора, като за жалост на доста от тях не съм отбелязал автора, нито откъде съм ги взел. Ето някои от тях:

Първото значение на думата хумор, според Хорнфелд, на латински било течност, сок. Това определение е добре дошло за нас, които се занимаваме с хумор. То оправдава до голяма степен нашите произведения, които, общо взето, са твърде течни и разводнени.

През средните векове с думата хумор в медицината означавали настроение, плод на здраво телесно и душевно състояние.

През 18 век французите означавали с думата *humeur* лошо настроение, а немците със същата дума означавали добро настроение. След доста време последното (немското) определение се възприема от всички германски народи — от тях сме го възприели и ние.

В речника на Футеков-Дорич хуморът е определен като зависещо от момента особено весело настроение, добро разположение на духа или почиваща на весело мировъзрение способност да се представят човешките слабости.

В речника на Горанов-Попов същият е определен като „смес от духовитост и наивност, веселие и меланхолия, рязкост и чувствителност“.

Това са речниковите обяснения на думата.

Човек е единственото същество, което знае да се смее. Децата например упорито търсят смеха, дори тогава, когато той става за сметка на самите тях. Това се изисква от природата им. Смехът е нужен за техния растеж.

* * *

Писателят-хуморист често улеснява задачата на философа. Той спомага да разберем човешката природа по един приятен начин.

* * *

Хуморът ни откъсва от дребното, от всекидневното, позволява ни, като се надсмиваме над себе си, да се взрем по-дълбоко в себе си.

* * *

Хуморът е двулицев Янус, който с едното си лице се смее на плача на противоположното лице.

* * *

Обича ли нашият българин хумора, има ли чувство към него и остроумен ли е изобщо той? Нашата писателка Ана Каменова намира, че дълговековните страдания на народа ни, дълговековното потискане на духа са изсушавали източника на освобождаващ смях в българската душа. Ако си спомним някои народни мъдрости, пише тя, ще видим, че често смехът ни преминава в плач, че той не е непринуден, безгрижен, дълбок. И цитира някои народни мъдрости като: „Смейте се, докле ви се смее“, тоест предупреждение, че ще дойде време, когато не ще ви е до смях, „Лице се смее, а сърце плаче“, „Жално му е, че се смее“ — привиден смях за прикриване мъката, „Смееш ли се много, много ще да плачеш“ — не насърчение за смях, а упрек или предупреждение, заплашване. Въпреки това, заключава А. Каменова, ние, българите, които се смятаме повече хора на разума, а не на сърцето, сме всъщност повече подчинени на сърцето, отколкото обикновено мислим. Ние владеем това качество, но сме се потрудили да спрем неговото развитие.

Поетът Кирил Христов намира също, че в българския хумор се чувствава тъгата на днешния ден и на вековното печално минало. Тоя

меланхоличен или гневен смях — пише той, е рожба не на болно сърце, а на скръбен, страдал, героичен дух, здрав и бодър дух, който иска да ни оздрави.

Българският селянин е мъдрец, той разбира всичко и умее да ти покаже това така, че веднага да си го запишеш не като стара пословица, чувана от баба и дядо, а като току-що родена мисловна и езикова красота. И не дава две пари за своя хумор. Мисли даже че няма хумор, а го има в прекомерно изобилие. Из глухите български села и градчета бихте наброили цели полкове родени хумористи, по-надарени от много чужди професионални фейлетонисти. Те, разбира се, никога не са написвали нито два реда, но не може ден да мине за тях, да не измислят някои нови шеги, с които да облекчат и своя живот, и живота на околните си.

Не познавам добре страната и народа ни, но съм пребродил десетки пъти селищата в околията ни, познавам жителите им, а също така и ония самородни хумористи, които са ме учудвали със своите постоянни остроты, ту тънки и леки, ту ядно хапливи, които пръскат с голяма разточителност. Удивлявал съм се още повече на оная богата образна реч, с която ги обличат. Нашенците от моето село например говорят само с образи и сравнения, и то все нови, все оригинални. Та понякога си мислиш, че се надпреварват просто в това.

У нас грижите за изучаване на минало, нрави, обичаи, облекло, говор, песни, приказки се насърчават много. Маса бригади и отделни специалисти кръстосват страната ни и питат, разпитват, записват. Един тръгнал да рисува великденски яйца, друг — порти и комини, трети — обредни краваи, четвърти проучва земеделски сечива, пети събира шевици, шести — песни и приказки, а няма нито един, който да записва шегите, закачките, остроумията, хумора на народа ни — онова, което му носи мъничка радост и облекчава грижите и неволите му.

Малък принос към това са настоящите ми бележки.

Всички сме слушали за шегите и остротите, насочени към свищовлии заради аристократическите им мании. Известни ни са безбройните остроты за габровци, които осмиват някогашното им скъперничество. Спомням си закачките, които си разменяха спорещите градове Сливен и Ямбол, Пирдоп и Златица и пр.

Тревненци, които се смятат за потомци на търновски боляри, ги подиграват, като казват, че в къщите им имало „гърне брашно, а делва

сладко“, котленци се присмиват на жеравненските моми, че в неделя били кокони, а в понеделник се товарели с клони и още много, много такива.

В Казанлъшка околия, както и навред, подобни шеги и остроумия ще да е имало откакто съществува. В турско време тези закачки са били и във връзка с главния поминък на селището или с някои типични черти и слабости на жителите му.

През робството на казанлъчани например казвали мюзевирджии, (казанлъкън мюзевирджисъ). Тази характеристика показва, че дипломата за тяхната способност да клюкарствуват е с много стара дата и няма защо да се сърдят на сегашните хумористи, които само им я припомнят. Известна е шегата на бягащия през града файтон с пътници, за които казанлъчани не могли да разберат кои са, отгде са и накъде отиват, та гонили файтона до ханчето в Карадере (на около 4 км на изток от града), за да задоволят любопитството си.

Жителите на с. Осетеново (по рано Доймушлар) ги наричали биволари (доймушларън мандаджисъ) или петмезчии. В една стара калоферска песен се казва „калоферските джанфези, доймушларските петмези...“. На жителите от с. Манолово (кючукоба) им казвали — житари (кючукобанън бограиджисъ), на тъженци — зелкари (бююк обанън лахнаджисъ), на търниченци — ловци на раци (къдрезлинин ингечисъ), на павелбанци — воловари (въджанън ак юкусчусъ), на виденци — шикалкари (карагииклиньн кумбакчисъ), на турийци — дървари (мелемезден одунджисъ), на долносахранци — търговци на волове (съранланъ йокус туджаръ), на скоберевци — дъскари (софуларън тахтаджисъ), на ясеновци — пистилджии (химитлинии пестилджисъ), на енинци — шарланджии (кечидеренин ширлаганджисъ), на шипчени — шипка хайдуту и т.н.

Всички селяни от западната част на околията ги наричат „калековци“, защото вместо „свако“ казват „калеко“. В най-западното село — Осетеново, освен българи, преселници из Карловско, има и турци, и две махали цигани, та съседите им, Маноловци, в празничен ден се шегуват с тях, като казват:

— Стига сме стояли в нашето село, ами я да идем в Осетеново да видим свят поне.

Село Александрово е заселено след Освобождението от жители на изгорялото с. Аджар (Свежен) Карловско, та свеженци казват: От

нашето село се образуваха три села. В Александрово отидоха най-добрите, в Злато село (Пловдивско) — хайдутите, а в Свежен останаха само мюзевирите (клюкарите).

Търниченци, както казахме, ги наричат „ингеч чии“, защото поднасят на гостите си раци, които в изобилие се въдят в двете реки край селото.

Най-много шеги понасят в този край габаревци. През време на робството повечето от тях са работили като занаятчии в Цариград и поради това особено жените им се гражданеят. Като централно село в този край освен това имаше и тп станция, в съботен ден ставаше малък пазар, а и самото село е дало доста чиновници. Търниченци, като ловят риба и си хванат някоя тънка змиорка, думат: „Хванах и една габарка“. „Какво ситниш като габарка“, думат шипчени на магаретата си, кога стъпват често-често, а не им спори пътят. „Габарка като забогатее, храни си кокошките с ориз“, казват още из околните села. „Зацапал я като габарски плет“, казват тъженци на някой, който е забъркал някаква каша. На петмеза казват „габарско сладко“.

В съботен ден габаревци стават по-рано, поработят в полето и се връщат преди обед. Измиват се, обличат новите си дрехи, излизат на пазара, гледат важно-важно и чувствувайки се граждани, думат: „Днес доста селени дошли на пазаря, а?“.

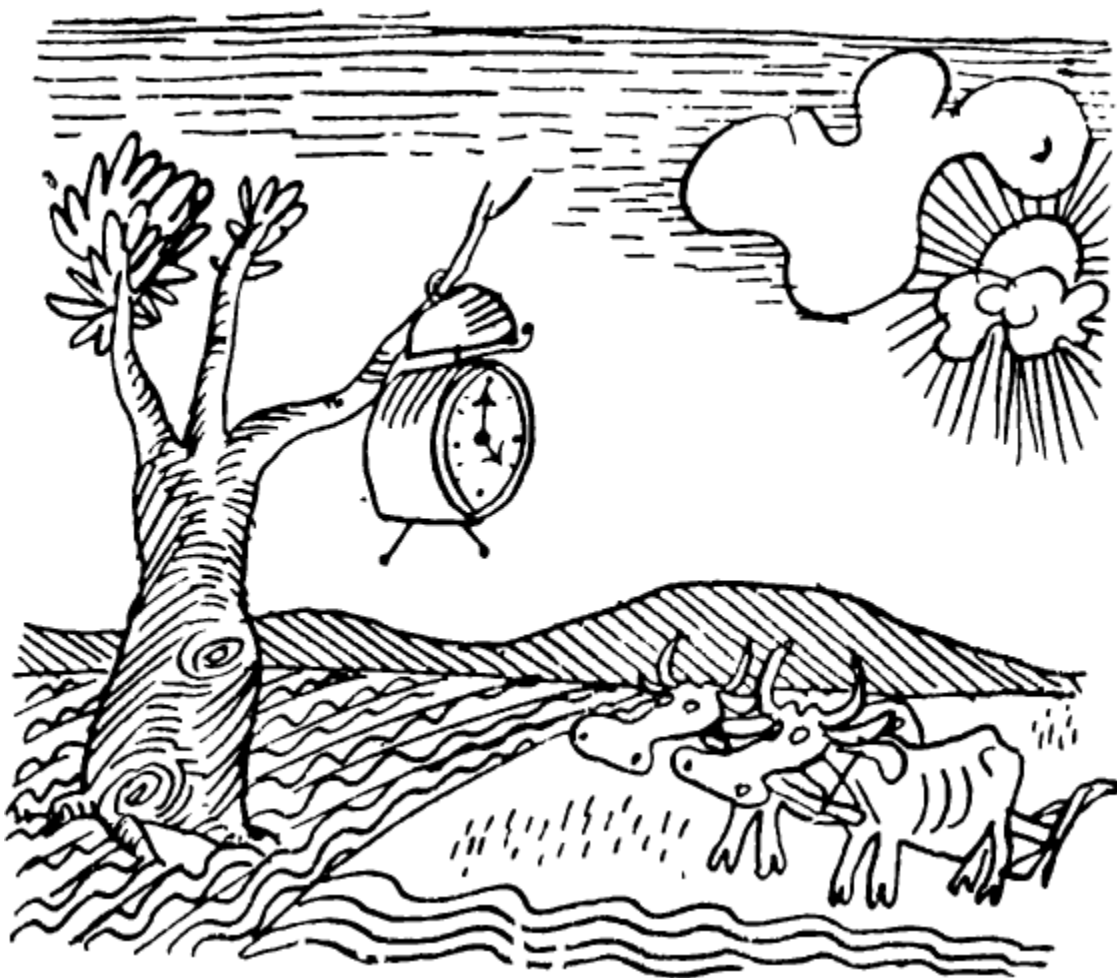
Един селянин от с. Тъжа си купил волове и още преди зори отишъл на нивата да оре. Помъчил се да ги впрегне, а те се дърпат и не щат. Въртял ги, мъчил ги, удрял с остена — не щат и не щат. Едва към

8 часа се укротили и потеглили ралото. Като наближило обед, пак се разскачали, разритали и пак не щат да орат. Пуснал ги човекът, тръгнал към село, из пътя настигнал друг селянин и му се оплакал. „Какво се чудиш — му отговорил той, — това са сигур габарски волове, а те са като чиновниците — по часовник работят.“

Габаревци казват на тъженци албанци, понеже все из балкана работят, а на Маноловци — шопи, защото там има преселници из Ихтиманско.

На павелбанчапи, които лятно време дават под наем всичките си стаи на гостите, които идват за баните, им казват курортистите.

— Иван’це мари, Иван’це, къде е ваш Иван мари?

— На курорт, на курорт.

— Че къде го прати на курорт, мари?

— На хармана в ръженицата.

Селянките от с. Виден казват: „Да си жена, ама в Долно Съхране да живееш“ (защото там жените не ходели на полска работа) или „Да си мъж, ама във Виден да живееш“ (защото е обратното — жените работят по полето, а мъжете — в кръчмата).

Долносъхранци казват на Горно Съхране — Горно Терсене, а горносъхранци думат: „Долно Съхране се храни, а Горно гладува“. За Долно Съхране още казват: „Влезеш ли в селото и видиш човек, извикай му: «Славе!». Ако не се обърне, сигурно се казва Нено“.

Тия две села още спорят накъде е трябвало да бъде обърната гарата.

На голямодряновци, понеже са преселници из габровските колиби, им казват бодкаджии и гаванкаджии.

Морозовци пък, понеже почвата в селото им не е много плодородна, ги подбиват със следната щега:

Една майка през време на вършитба подканяла децата си: „Бързайте, майка, бързайте да привършеем, дорде е хубаво времето, та да може татко ви да отиде в Стара Загора да купи жито“.

В с. Турия, където земята също е песъчлива, като сеят ръж, благославят:

— Хайде зрънце, да даде дядо господ тук да те хвърля, а в Опан да те намеря, (с. Опан, Старозагорско, е богато на зърнени храни).

Жителите на с. Шипка, казват обратно на свеженци: „Изселиха се ахмаците от Шипка в Шейново, серсемите се пръснаха из другите села, а в Шипка останаха най-акъллиите“. Или пък казват още: „В Шипка се изгубило, в Шейново се намерило“.

Поради бедната почва и многочисленото население шипчани са били принудени да отиват на гурбет. Пристигнал един българин в Аржентина, потърсил сънародници и ги разпитвал:

— Ти байно, откъде си?

— От Шипка.

— А ти?

— И аз съм от Шипка.

— А вий, ваша милост?

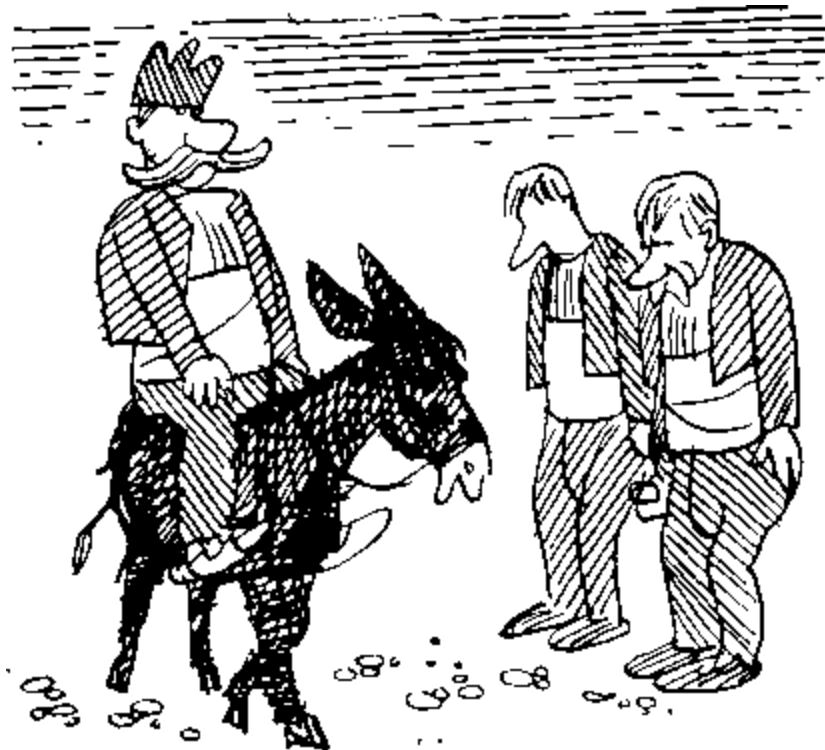
— Също от Шипка.

Отстрани стоял един куц.

— А този пък откъде е?

— И той е от Шипка.

— Е — рекъл новодошлият, — щом и куците са достигнали чак до Аржентина, то се разбра, че шипчани ще има навред по земното кълбо.

За икономическата мощ на шипчани е достатъчен само този израз: „Аа-а, той е състоятелен, богат човек е, има магаре“.

Казват още:

— Имаш ли кон, прати го в Шипка да се катери из балкана и на труд да се научи, имаш ли момче, прати го в Габрово на занаят и търговия да се научи.

Шейновци наричат шипчани белгийци, а габровци, използвайки типичните шипченски собствени имена, имитират попа им, който споменава в църква умрелите, и ги подиграват, пеейки така: „Помени, господи, Шишо, Теню, Пешо, Ташо, Ваню, Дан, Дан, Даан...“, като края на молитвата напомня биенето на голямата манастирска камбана.

Подиграват шипчани, че казвали на Габрово:

— Мър'то пустоо, Габруву-ту дългу, дългу куту въркузуун... (Въркузун е дългата връв, с която са навървени потурите.)

Докато шипчани са склонни повече да теоретизират, умуват и да „сеят на дъното ряпа“ (оттам в миналото са излезли много висши

чиновници, дори и дипломати), енинците са по-земни хора, по-практични и добри търговци. Поради близостта им с града техните шеги са насочени към казанлъчани.

Граждани „муфтаджии“ (използвачи) отишли на гости в Енина, стопанката им слага да ядат и ги кани:

— Яжте, яжте, вий поне гражданите нямате срам! Яжте!

Много се шегуват и с говора им, в който „е“-то се изговаря като „я“:

— В Янина има ли бяли мячета, бя?

За страстта им към търговия се разправя следното: Впрегнали двама енинци каруците, накачили домочадиата и отишли на баните да се окъпят. Из пътя още почнали да спорят по търговски въпроси. Стигнали до баните, разпрегнали. Жените отишли да се къпят, а те продължавали да спорят, докато мръкнало, банята я затворили и те се върнали неокъпани.

За енинци има още една, и то съвременна шега:

— Какво си се умислил като немец пред Сталинград и енинец пред ТКЗС?

Селяните от с. Крън ги наричат ряпари, понеже сеели и ядели много ряпа.

В с. Копринка понеже има преселници от Чирпанско, се присмиват на говора им. Като видят някои овчар, викат му:

— Хей, завърни баранките към тумбата, ба!

Кое то значи завърни овцете към могилата.

На средногорци им казват сърековци, понеже съкат („са ида“, „са видя“). Когато едно време горяха въглища и се виеха пушеци около селото, викаха му Манчестер, а на тях — манчестерци.

Мировци пък им казват върликовци, че били високи, а те на тях — пъдуляци (къси).

Подиграват мъглижани, че им били черни вратовете, защото като идвали сутрин в Казанлък, слънцето ги печело отзад, и като се връщали следобед, пак отзад ги печело.

Изглежда, че самочувствието на мъглижани е твърде високо, защото казват:

— С котка да ореш, в Мъглиж да живееш!

На говора на туровци също се присмиват:

— Е, хей, на фърбите накацкали сърджета...

Кое то значи, че на върбите били накацали косове.

На ягодовци (горнопаничеревци) им казват лингори, понеже там открай време живеят цигани-мечкари.

На жителите от с. Юлиево им думат бакаджии, понеже много бакат („ела ба“, „къдя ба“).

На новوماхленци, понеже са дошли откъм тревненските колиби, им казват турлаци.

На милевци им казват барета, поради това, че употребяват в говора си думата „барим“, вместо „поне“. („Барим да ми е човек“.)

На одревци казват нанета, понеже употребяват тази дума, „Ела, нане, къдя, нане“.)

На долнопаничеревци им казват сяровци, понеже само там се среща името Сяро.

На конарци им казват бимбилистанци. Казват още: „Какво си се остригал като конарец?“, защото там бръснарите слагали на главите им пръстена пахарка и каквото се показва вън от нея, само него стрижели до дъно.

Шегуват се с гурковци, че мажели краката на петлите с катран и ги посипвали с пясък, кога тръгнали да ги продават в града, за да не се подбивали.

И жителите на малкото село Селце са намерили на какво да се присмеят. Като се разхождат празничен ден край реката, срещат се и се питат:

— Накъде така сте се запътили?

— Отиваме в Бънзеров града на кино.

А Бънзерито са 5–6 къщи, забутани дълбоко из гората, източно от Борущица.

Това е една част само от шегите и закачките из Казанлъшка околия. Има още много, много за събиране.

За такива, които много работят, а малко ядат, по нас им казват: „Той е като шипченски кон с едно черво“.

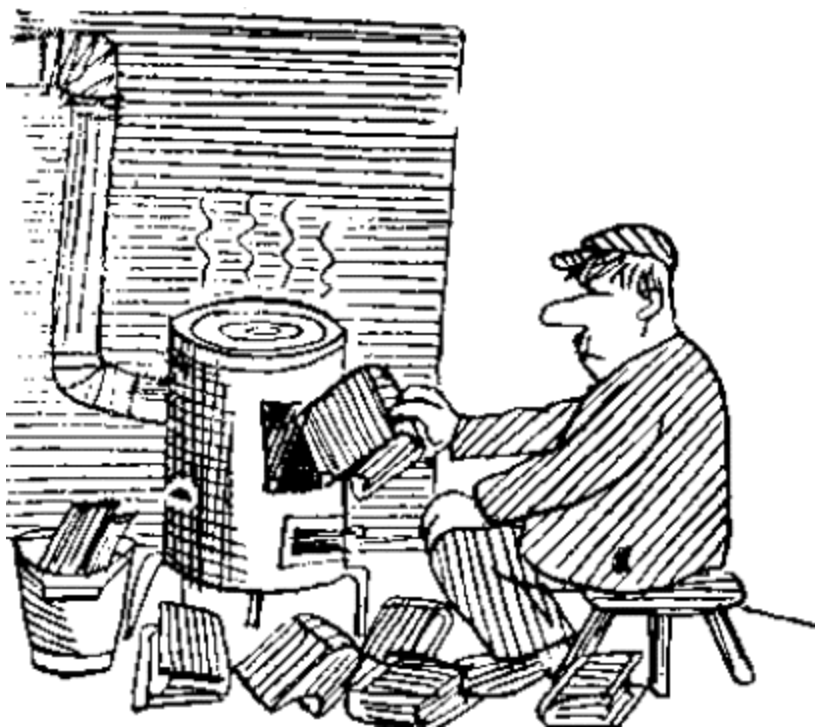
На ония пък, които умеят да се приспособяват към всяка власт, казват: „Остави го, той е като мъглижки боб, него слана го не слани“.

А пък фигуративните изрази и сравнения са безброй: „Биха го като салтъшки тъпан“, „Прост като чергарска патка“, „Лют като турийска ракия“, „Чер като елховски циганин“, „Зачервил се като мъглижки просек“ (отнася се до калугерите от манастира, които някога

са ходили по просия) и пр., и пр., които при една грижлива работа могат да се съберат и систематизират.

Новото време и промените, които станаха в селското стопанство, създадоха нови шеги и закачки, които също трябва да се запишат. Ако това сторят работниците от музеите в страната, ако се прибавят към тях всичките хумористични приказки, песни, гатанки, скоропоговорки и пр., ще се натрупва едно богатство, от което освен че ще могат да се правят най-различни проучвания, но ще се уверят и най-невярващите, че освен хапливото жило на сатирата у българина се таи и онзи бодър и сърдечен хумор, който подслажда всекидневието му и сочи свеж, проникателен ум и тънко художествено чувство.

АПЕЛ

Поне през седмицата на музеите и паметниците на културата не си палете печките със старопечатни книги и ценни архиви и не ги продавайте на килограм по 20 ст. на „Отпадъци“!

* * *

Не се подписвайте с ножчета върху историческите паметници — не виждате ли, че не е останало вече свободно място!

Иманяри, вий, които прекопахте Стара планина от Емине до Ком, за да търсите легендарните девет катъра злато на Вълчан войвода, ако със същото усърдие бяхте копали в кооперативните блокове, по-лесно щяхте да забогатеете.

БЕЛЕЖКИ НА ПРОВИНЦИАЛИСТА

Крайбалканският пътнически влак няма вагон-ресторант. Понякога само из коридорите ще премине продавач с кошница кифли, шоколади, бонбони или пък с разхладителни питиета. Напоследък се появи нов с явни поетически наклонности. Като ходи из вагоните, отдалече още му се чува гласът:

— Моля, моля, моля, пресен, вкусен, симпатичен, ароматен и висококалоричен плодов сок!... Моля, моля, моля и ледена-медена бира се намира!...

„Карай — мисля си, — упражнявай се, работи в тази насока и няма да сгресиш. Римуваната проза сега най-добре се заплаща — 10 лева на ред...“

ДРАСКАНИЦИ В БОЛНИЦАТА

Почнат ли да ти устройват юбилей, да те чествуват и кичат с ордени, почнат ли да те снимат на филми — готви си завещанието.

* * *

Аз обаче няма да умра през 1966, защото тя бе определена за най-добрите представители на изкуствата ни.

* * *

Седемдесет и седмата година навършвам скоро. Прилична възраст за умирачка.

* * *

Напоследък пък такива тържествени погребения правят на писателите, че просто да ти е драго да умреш.

* * *

Не ще да е занапред тъй скучно на „оня свят“. Кацнат ли космонавтите на Луната, след това ще кацнат при нас и ще ни носят новини от Земята.

* * *

Уж съм безпартиен, пък червените ми кръвни телца били много повече от белите.

* * *

Ех, да имаше магазин за запасни човешки части, бих сменил всичките, и най-напред главата.

* * *

Народната поговорка казва: „Който гони два заека, не улавя ни един“. А аз гонех три. Затова Емилиян Станев ще яде зайци, а аз ще преглъщам суха плюнка.

* * *

— Как си, как си? По-добре, нали?

— Унче малце болен — в петък погребение.

* * *

Аз ще напусна тази проклета болница, но по гръб.

* * *

Преливах ми кръв, та казвам на доктора: „Тази кръв трябва да е от комсомолец, защото почнах да се заглеждам в медицинските сестри и боя се да не почна да налитам“.

* * *

След като ме оперираха, доста време не можах да се обръсна и ми поникна бяла брада, та като се погледнах в огледалото, бях приятно изненадан, че приличам на Хемингуей. Ех, да имах и пушката му...

* * *

Тук на мен се „яйце пече“, а вън животът си тече...

* * *

Като се пооправих, отидох в болничната библиотека и казвам:

— Дайте ми да прочета нещо весело!

Библиотекарката, която не ме познава, ми подаде сборник от моите разкази.

— Този автор, казвам, не ми действа. Той не може да ме разсмее.

* * *

Мили мои избиратели, когато занапред ще избирате народни представители, искайте им свидетелство за здравословното състояние, да не бъдат по-стари от 60 години и да знаят да държат речи не като мене.

* * *

Стари и добри мои приятели и другари, не съм се съмнявал ни за минута, че няма сърдечно да ме изпратите до „вечното ми жилище“, ако не вали дъжд.

* * *

Скъпи ми Стойне и Пеньо, като ида горе, ще кажа на свети Петра да ви запази най-хубавото място в рая и сто години да го пази за вас. Той мене няма да ме пусне, че съм много грешен, но ще ме послуша, защото ще почна да сътруднича в органа на дяволите и ще го атакувам постоянно.

* * *

Жено, бъди спокойна, въпреки че там ще сме безсмъртни, уверявам те, че няма да се ожения втори път.

* * *

Напразно спорят коя марка леки коли била най-удобната. Най-удобната кола е безсъмнено катафалката. Возиш се легнал, окичен с цветя, и не усещаш друса ли или не.

* * *

Ах, ти рак, ти мой враг, медицината може да е безсилна, но аз...

* * *

Не се плаша... Чистата ми съвест ще ми бъде добра възглавница.

* * *

Чудех се, като остареея, какво ще правя, а аз щял съм да развъждам раци.

* * *

Трябва да си пострадал, за да добиеш представа колко много лечители-мошеници на неизлечими болести, има у нас.

* * *

Живописец! Дорде разбереш, че „мястото ти е сторено“, веднага усетиш, че „ти е време минало“.

* * *

Получих ново звание „Народен деятел на културата“:

*титли, титли, титли,
да напълниш кола с ритли.
Претоварен съм със звания
и страдания...*

* * *

Колкото приближава отиването ми при дяда господата, толкова повече почвам да го разбирам: Бог значи е името му, а Саваот, Аллах, Йехова, Зевс, Буда, Мохамед, Конфуций и пр. — това са му псевдонимите.

* * *

Азис Несин, Азис Несин, може да си добър хуморист, братко, но трудно е да разсмееш човек в състояние като моето.

* * *

Види се са усетили, че скоро ще почна да изстивам, за да ме нагрят. Първо ще ме нагрят в Берлин, след това ще ме изстудят в София, после ще ме опят в Казанлък.

* * *

Липсват ми левкоцити (бели кръвни телца) и казвам на сестрата: Като те сменят, купи ми, моля ти се, от града 1 кг левкоцити. Ако няма другаде, попитай в „Кореком“.

* * *

Какво животинче е човекът: за да се докопа за час живот, е готов на какви ли не мъки и компромиси.

Избраха ме народен представител тогава, когато и себе си не можех да представлявам.

* * *

За четвърти път съм в болница през тия две години. Пътя до гробищата в Казанлък го зная, но оттам нататък като е толкова далече! Ех, тия астронавти, как бавно пипат!

* * *

Какво оздравяване очакваш, когато в болницата са те поставили в стая №13?...

* * *

Че ще се мре — ще се мре, но най-смешното е, че преди три месеца си купих нов костюм. Има да се карат наследниците.

ЛИЛИЯ КИРОВА
ЛЮБИМ И БЛИЗЪК НА НАРОДА

Хуморът бе насъщна необходимост за този скромен човек, останал до края на живота си в Казанлък, далеч от столичния блясък, влюбен в своите герои и в родния си край. Невъзможно е да си представим Чудомир разделен от неговата най-голяма любов — смеха. Най-голяма любов ли? Не само любов. Смехът е жизнена необходимост за писателя, той „храни душата“ си с него.

Хуморът в неговото творчество не е самоцелен хумор. Той не е роден единствено от обич към забавното и увлекателното. В бодрия му, здрав смях се оглежда жизненият дух на българина и виталистичният му характер, свежата сила на народната душа, мъдрата жизнена философия на обикновените прости хора. В гънките на националния темперамент, на народното битие и светоусещане художникът е потърсил корените на жизненото, нравственото, красивото, мъдрото. Неговият хумор не е хумор на прякото гневно изобличение и обвинителните присъди, хумор, излъчен от сатирата, както е например при Стоян Михайловски. Той не заема позата на обвинител с ювеналов бич в ръка. И ние никога не бихме могли да преценим правилно творчеството на писателя, ако не разбираме същността на този хумор. В него има много българско, родно, „нашенско“ и специфично чудомировско — в добродушния присмех над обикновените човешки недостатъци, в жизнерадостния смях на автора, който се носи винаги във въздуха и дава атмосфера на повествованието, в репликите на героите — пестеливи, искрени, мъдри. Всичко, което се случва в разказите, е изведено из бита на народа, свързва се с най-хубавите черти на трудовия човек.

Чудомир е писател, органично свързан с родната земя, животописец на хората от народа, на хармоничния им поглед върху света. В неговите „Не съм от тях“, „Нашенци“, „Аламинут“, „Кой както я нареди“, „Консулт на Голо бърдо“, „Панаир“ прозира един познат със своята характерност свят. Ето пак селски дворове, върбалаци, овощни градини, воденици и плетища. Да, но всичко това сега е оживяло под едно оригинално перо и е станало непознато, любопитно, ярко. Ето, казвате си, това е Чудомир!

Всеки, който познава Чудомир, знае, че със своя неповторимо индивидуален начин на рисуване той умее да влее ритъм и атмосфера в разказите си, да наложи свои ярки отпечатащи. Целият свят като че ли се усмихва, когато той го наблюдава. Навсякъде, във всяка негова

творба, присъствува ярката багра на един щедър смях, чиито корени лежат дълбоко в националния ни климат, в живота на българина. Този бодър и жизнен смях е ключ към разгадаване на националния характер на народа ни, на неговата душевност. В това отношение Чудомир продължава традицията на хумора на Каравелов, Ботев, Кирков, Смирненски, Елин Пелин. Един проникателен поглед издирва из диплите на привичното и ежедневното съкровища на житейска мъдрост и хуманизъм, в обикновените на пръв поглед делнични случки и житейски отношения открива устойчивите нравствени ценности, неизтощимата жизнена сила у трудовите хора, прословутата трезвост на народната мисъл.

Най-внушителното качество на разказите и живописните скици е хуморът — хумор естествен, заразяващ. Оpozнал селската душа, авторът се надсвива с весела шеговитост на Митя Питето, който „изпаднал в теория“, построява електрическа инсталация на селската река, която пресъхва, или унищожава всички посеви в своя двор, за да посади „американска леща“, без да провери какво засява. Всичко това писателят осмива добродушно, безобидно, с умиление и вътрешен пиетет към хората от народа. В тези разкази има толкова топлота и човечност! Но когато се смее над „управията“ в буржоазното общество, смехът му не е вече благодушен, не удържимо жизнерадостен, а обвинителен. Самите герои на хумориста са блестящо свидетелство за „хуманността“ на обществото, в което живеят. Те са обобщения на една жестока, мрачна реалност. Буржоазният морал поощрява леността, нехайството, аморализма. Хората от низините също се заразяват от микроба на нравственото разложение и корупцията на „имеющите“, на хищниците. Читателят си спомня за горския („Синекур“), Коно Кантонеринът, Пенко Пъдаря. Към техния свят — свят на кражби, злоупотреби и лакейничество — авторът е пристъпил със своя особен и характерен художнически усет. От непрестанно бликация хумор е излъчена острата ирония срещу моралната разруха в тогавашното общество.

Под незлобивите шеги на героите прозират груби, пошли нрави. Сетният сиромас Лъжлив Съби (колко естествена човечност, душевно здраве има в този Чудомиров присмехулник!) сипе саркастични остроумия пред гроба на някогашния си приятел Чоплана. И той, както и Тонката от разказа „Скъпете ми времето“, е добре осъзнал

сиромашията си. В хапливите остроти, които пръска разточително Лъжлив Съби, в шегите на Тонката ще откриете не само народното остроумие и духовитост, но и страдание от немотията, съзнание за бруталното лице на действителността, в която няма място и за най-простите радости. Ала тези бедни селяни не са изгубили чувството си за човешко достойнство. Те намират сили да се надсмеят над света, защото ясно виждат духовното си превъзходство над „заможния елит“. За да подчертае това, писателят е противопоставил на несправедливия социален свят нравствената чистота на бедняците, тяхната жизнена енергия.

Авторът не измисля своите герои, а живее с тях, той е техен другар, техен събрат. Чудомир има предпочитание към обикновените, малки съществувания, към хитърпетроците, които въпреки непосилния си труд не се отказват и да поумуват, и да похитруват. У тези мъдреци, наследници на Вазовите „чичовци“, има много нещо от духовния облик на българина, вродения си хуманизъм и непорочността си те запазват непохабени до края на своя живот. Въпреки тежката си орис умеят да превръщат мъката в шега, болката в мъдрост. Не са малко на брой и не си приличат един с друг. Носят обаче една и съща мъдра житейска философия и кристалночиста нравственост. Добродушната усмивка не изчезва от лицата им. До жизнения им оптимизъм се нареждат тяхната доверчивост и простосърдечност — тези мили хора нямат скрити мисли, логиката на сърцата ръководи действията им.

Чудомир притежава една превъзходна способност — да види и отбележи пластично чрез външните прояви на човека неговите вътрешни качества и противоречия. Цяла галерия са ярките и запомващи се Чудомирови герои: от наивния селски „изобретател“ Митя Питето („Електриката на Митя Питето“) до алчния поп („Навици“). Чудомир ги изгражда без натрапчивост, с лекота и сигурност, които показват оригиналния му талант на хуморист. Възможностите му да създава карикатурни образи, разкриващи света на еснафа, са сякаш неизчерпаеми. Произведенията за двуличието, дребнавостта, ласкателството, сплетниченето, интригантството, клеветничеството се четат на един дъх. Някои от неговите изрази, като „Не съм от тях, как Сийке“, са станали нарицателни.

Завладяващ художник е Чудомир! Той владее изкуството да пресъздаде живота, нравите, прежеждията на добродушните

„нашенци“. В техните постъпки, жестове и диалог се чувства онова отделяне на специфичното и характерното, присъщо на вещия писател, майстора на малкия хумористичен разказ. Той умее да отхвърли външната обвивка на нещата, да откъсне същественото, необикновеното от диплите на ежедневието. Чудомир е писател с изключително чувство за лаконизъм, мярка и художествена пестеливост. По примера на великия си учител А. П. Чехов се стреми „да говори кратко за дълги неща“, да бъде взискателен и педантичен към всеки израз, дума, щрих и детайл, да заключи мисълта си в желаната форма. Винаги намира такава характерна черта от външния портрет на героя си, която не само се налага на нашето въображение, но ни води към душевния му мир. Инструментът, с който достига до дълбината на своите герои, е словото. Целият характер на тези сърдечни хора се разкрива в речта им. Вслушате ли се в тази реч, ще разберете, че писателят познава душата на народния език. Усилията му към простота, образност, емоционална дълбочина на езика са го довели до животворните извори на народната реч, от която пие до насита. Неговото творчество е истински документ за богатството и вътрешната сила на българския национален език.

В миналото се намираха критици, които твърдяха, че хуморът на Чудомир е „лек“, „забавен“, отричаха изобличителната му сила. Самите произведения на взискателния към себе си майстор на смешното обаче доказваха обратното, свидетелствуваха категорично против подобни нелепи твърдения. Работите в настоящия сборник „Пестете ни времето“, събрани след смъртта на писателя, също не могат да се оценят с едно махване на ръката като „занимателни“. Неотразимо увлекателният събеседник Чудомир винаги е бил неразлъчен от гражданина Чудомир, от самобитния карикатурист и художник от уредника на археологическия и етнографския музей към читалище „Искра“, от създателя на художествената галерия в родния си край. Неслучайно той обичал да си повтори мисълта: „Предпочитам да съм дилетант в повече области, отколкото талант само в една“. Иначе не бихме могли и да разберем дълбоките му наблюдения върху различни житейски факти, това „вкореняване“ в живота, което е естествената основа на хумора му в „Пестете ни времето“. Поклонникът и ценителят на културата на миналото, на етнографията, на пословиците, шегите и закачките, на живата народна реч воюва

против безработицата и „художествените недородици“, заразяването и шаблонизирането на родния език, лошата, формалната дейност на някои читалища и т.н., и т.н. Мисля, че въздействието на тази малка книжка се дължи на страстното участие на майстора на словото в разрешаването на някои обществено значими и актуални теми. В грижата му за художественото възпитание на народа и „облагородяване на душата му“, в стремежа за повече красота в живота, в неспокойната му мисъл, в светкавиците от остроумия откриваме неговата доблест и непримиримост към грозното, проникнали в цялото му творчество. Те се подхранват от светлата му любов към живота и голямата му вяра в трудовия човек. Чудомировите изображения на смешното, талантивите му статии и мисли по различни поводи имат трайно, непреходно литературно значение.

Затварям очи и виждам писателя по калдъръма на казанлъшките улици. Зад очилата са усмихнатите му изпитателни очи, които като кинокамера запечатват всичко за части от секундата. А до фигурата му израстват чародейните образи, които е създал. Образи, влезли плътно в съзнанието на всички слоеве на читателската публика — от най-образованите и взискателните до обикновените безименни „нашенци“.

Лилия Кирова

Издание:

Автор: Чудомир

Заглавие: Пестете ни времето

Издател: Профиздат

Град на издателя: София

Година на издаване: 1969

Тип: миниатюри и афоризми

Националност: българска

Печатница: „Профиздат“ — София

Излязла от печат: 15.X.1969 г.

Редактор: Лилия Кирова

Художествен редактор: Стефан Пенчев

Технически редактор: Лиляна Недевска

Художник: Георги Анастасов

Коректор: Евгения Георгиева

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/12610>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.